

brudepris-ritualet *palem*. For at (re)produktion kan finde sted, er det nødvendigt at tilføre slægten personer af det modsatte køn gennem udveksling. Ved giftermål bliver kvinden en del af mandens slægtsgruppe, og hendes fædrene slægt skal kompenseres for det, hun bidrager til sin nye slægt. Dette sker ved betaling af værdier og mad (kaldet „kød“) opstillet på en *palem*-platform (kaldet „knogler“). Afholder man i Reite et ritual som dette, skal det ske på ens fædrene jord for at være legitimt.

I bogens otte kapitler følger Leach sin argumentation grundigt til dørs gennem beskrivelse af lokale slægts- og ægteskabsmodeller, lokalhistorie og bosteder, det centrale brudepris-ritual *palem* (og dermed kønsrelationer), haver og vækst, fødsler, ånder og begravelser, og landskaber/steder. Det sidste kapitel er en opsummering af bogens pointer og en afrunding i forhold til nøglebegrebet kreativitet, hvor pointen er, at slægtskab i Reite skal forstås processuelt og som værende nærmest kreativt „af natur“ – en konstant (re)kombination af muligheder, kilder og ressourcer. Gennem alle kapitlerne bruger Leach eksisterende antropologiske teorier til at analysere, afgrænse og perspektivere, og den grundigt gennemarbejdede og veldokumenterede empiri bruges fint til at understøtte den teoretiske diskussion.

Leachs bog er et spændende bidrag til den eksisterende antropologiske litteratur om Melanesien og Papua Ny Guinea. Den er også af værdi for de, der er interesseret i mere generelle teorier om menneskers forhold til jord/land/landskaber, selvopfattelse/personlig identitet og slægtskab. Endeligt berører bogen også kønsmæssige aspekter, selvom dette punkt efter min mening kunne uddybes og teoretiseres yderligere med Leachs empiri. Indførelsen af kreativitet som nøglen til at forstå Reite-slægtsforhold og slægtsgruppernes reproduktion virker fornyende men også diffust, da det desværre forsvinder i mængden af grundige etnografiske gennemgange af ritualer, myter og slægtskab. Dette hænger sammen med bogens eneste egentlige mangel: at Leach ikke tager aktørers politiske brug og manipulation af ritualer og slægtsprincipper i betragtning. Alt i alt er *Creative Land* interessant og vedkommende, men er man velbevandret i Marilyn Stratherns værker og PTC-projektet, bidrager den nok ikke med meget nyt under solen.

Steffen Dalsgaard

Stud.mag.

Afdeling for Antropologi og Etnografi

Aarhus Universitet

Nanna Mik-Meyer: *Dømt til personlig udvikling. Identitetsarbejde i revalidering.* København: Hans Reitzels Forlag 2004. 208 sider. ISBN 87-412-0194-9. Pris 248 kr.

Jeg overværede for nogle år siden en gæsteforelæsning af Anne Knudsen. Hun havde vist lige skrevet bogen *Her går det godt – send flere penge* og talte om træk ved dansk kultur: „Jeg møder tit, især kvinder, der som svar på spørgsmål om, hvad de gerne vil beskæftige sig med, siger: ‘Jeg vil gerne have noget med mennesker at gøre!’. Og så er det, jeg siger: ‘Jamen menneske! – hvad er det da du vil gøre med dem?! Det er man da nødt til at vide!’.“

Det er målet for Nanna Mik-Meyers bog at bidrage til viden om det, der „gøres med

mennesker” i socialt arbejde. Bogen er en bearbejdning af Nanna Mik-Meyers ph.d.-afhandling med samme titel udarbejdet på Socialforskningsinstituttet. Målgruppen er studerende ved de sociale højskoler, pædagogseminarer, de universitetsinstitutter, hvor der forskes i velfærdsinstitutioner, samt praktikere, der arbejder inden for socialt arbejde. *Dømt til personlig udvikling* er således skrevet til dem, der har noget med mennesker at gøre i deres professionelle virke. Bogen skal placeres i det forskningsfelt, der beskæftiger sig med mødet mellem klient og system i praktisk socialt arbejde. Fokus er på, hvordan institutionernes organisatoriske forhold påvirker mødet mellem socialarbejder og klient. Mødet foregår i dette tilfælde i to revalideringscentre, som Mik-Meyer med baggrund i en interviewundersøgelse betegner som organisatorisk sammenlignelige med hovedparten af revalideringscentre i Danmark. Et revalideringscenter er en amtslig institution sat i verden for at arbejdsprøve og genoptræne personer med nedsat arbejdsevne. Opgaven er ideelt set at fastsætte, hvor stor arbejdsevne en person har (tilbage) efter slid, ulykke eller sygdom. Genoptræningen har (ideelt set) til formål at kompensere for skader eller at udvikle og styrke egenskaber, der efterspørges på arbejdsmarkedet – enten i en tidligere eller ny jobfunktion. Hvis det af personalet vurderes, at en klient har arbejdsevne i en eller anden udstrækning, skal der peges på, hvilke typer job personen kan bruge den i – via omskoling (revalidering) eller ved skånehensyn (fleksjob). Hvis afklaringen fører til den vurdering, at personens arbejdsevne ikke er forenelig med et job på arbejdsmarkedet, vurderes pension. Det er altså klientens fremtidige forsørgelsesgrundlag, der er på spil. Og det vil sige ikke så lidt.

Bogen er opdelt i en teoretisk del med en gennemgang af projektets tilgang til begreber som relationel identitet og betydningen af organisationers moralske og samfundsmæssige forankring med dertilhørende kategoriseringsprocesser. Så følger bogens empirisk funderede kapitler med en analyse af interaktionen mellem personale og klienter. De empiriske data består af observationer gennem deltagerobservation med fokus på situationer, hvor personale og klienter mødes, hvor personalet taler om klienter, samt interviews med enkelte personaler og fokusgruppeinterviews med klienter. Analysen bygger ligeledes på dokumenter fra organisationen, dvs. klientjournaler og materiale om organisationstypen. Herudfra analyseres de institutionelle identiteter, Mik-Meyer finder i organisationernes kontekst. Bogen afrundes med et appendiks om metodeovervejelser omkring dataproduktionens præmisser ved henholdsvis deltagerobservation, interview og dokumentanalyse.

Det er kommunalt ansatte socialfaglige medarbejdere (socialrådgivere eller socialformidlere), der visiterer borgere til et revalideringscenter. Mik-Meyer påpeger, at de, der tilmeldes som klienter på et revalideringscenter, er personer, hvis situation i systemet er defineret ved, at de mangler et tilhørsforhold til gældende socialpolitiske kategorier. Det er mennesker, der indtil da har været problematiske for kommunale sagsbehandlere at kategori-fastsætte (omskoling, fleksjob eller pension) ud fra de informationer, der allerede var tilgængelige for sagsbehandleren. Visitering til centrene sker altså på baggrund af, at velfærdssystemet indtil nu ikke har kunnet handle ud fra eksisterende beskrivelser af klienten, og centrene opgave er at argumentere for, hvilken kategori de kommunale sagsbehandlere skal placere personen i. Rapporten, der er revalideringscentrets slutprodukt, skal medvirke til at „skabe en informeret valgsituation for klientens kommunale sagsbehandler“. Dermed bliver fokus i det sociale arbejde på centrene at indkredse og definere en klients problem.

Mik-Meyer beskriver det materiale – vurderingskategorierne – som personalet anvender i evalueringen af klienterne. Vurderingerne på centrene foregår ud fra udførelse af små opgaver på industrilignende værksteder – hyppigst køkken/kantine, metal og montage. Men personalet bruger ikke så meget arbejdsopgaverne til at teste, hvad klienter kan holde til fysisk, men i højere grad til at afdække og bestemme en række personlige kendetegn ved klientens private situation: Hvordan *har* klienten det på forskellige områder såsom sin situation, sine smerter, sin angst. Det grænser til det underholdende at læse, hvordan personalet kan evaluere klienternes „arbejdsstillinger, indlæring, instruktionsforståelse, omhyggelighed, koncentration, udholdenhed, kreativitet, hukommelse og selvstændighed, håndelag og finmotorik samt instruktionsforståelse, motivation, selvstændighed, selvtillid, samarbejdsevne, stressbarhed, fleksibilitet, kropsfornemmelse, disponeringsevne, lyst til at udfordre kroppen og arbejdsmoral“ ud fra opgaver som at sy lyseduge, hagesmække, dekorere krus, grundlæggende edb-undervisning og lette kopieringsopgaver samt gruppebaseret undervisning i personlig udvikling.

Arbejdet med at definere klienters problemer placeres rettelig af Mik-Meyer i en historisk kontekst. Det historiske materiale viser tilbage til revalideringscentrenes rødder i invalideorganisationernes arbejde i industrisamfundets tid omkring 1850'erne. Dengang var der på centrene erhvervsmæssig uddannelse, optræning og behandling kombineret med indsats af lægelig, social og uddannelsesmæssig art. Arbejdsprøvning og genoptræning foregik ligesom i dag på industrilignende værksteder, og det var hovedsageligt montagelignende arbejde i nicheproduktioner eller decideret beskyttede værksteder, folk efterfølgende kunne få som beskæftigelse. Den slags erhverv er uddøende, og det er andre kompetencer, arbejdsmarkedet efterspørger. Mik-Meyers tese er, at der er sket en „psykologisering“ af arbejdet på centrene i 1970'erne og 80'erne, en psykologisering, der kommer til at fremstå som fagligt dårligt funderet og ureflekteret, når opgaverne, der ligger til grund for personalets vurderinger, er levn fra organisationens historiske fortid.

I bogen fremgår det, at det især er personalets interesse for klienternes indre tilstand, der udgør en diskrepans mellem personale- og klientforventninger. Klienterne giver udtryk for, at de forventer hjælp til løsning af nogle praktiske/fysiske problemer. De efterspørger behandling og fysiske målinger: Hvad kan jeg tåle, hvilken behandling kan hjælpe? Men der er ikke længere lægefaglig hjælp at få på centrene. Klienterne giver udtryk for usikkerhed, idet det i stor udstrækning virker uigennemskueligt for dem, på hvilken baggrund personalet egentlig når frem til sine konklusioner ud fra den slags opgaver, de bliver sat til at løse.

Bogen bidrager med en vigtig problematisering af den fremtrædende opfattelse i socialfaglig litteratur af identitet som en essens eller kerne, der befinder sig inde i folk, og som man kan „grave“/arbejde sig ind til ved den rette stemning af tryghed, uanset hvilke (tåbelige) opgaver der bruges som redskaber. Mik-Meyer sætter fingeren på, at centrene (og sikkert mange andre institutioner) bør holde op med kun at „gøre noget“ ved klienterne, men begynde i højere grad at gøre noget ved organisationens metoder til at vurdere klienternes kategoritilhørsforhold.

I den benyttede empiri fremtræder personalet som meget ureflekteret og ukritisk i forhold til sine arbejdsmetoder og arbejdsbetingelser. Det får mig til at undres: Er der virkelig ikke fremkommet tvivl eller tanker om andre måder at gøre tingene på i løbet af de samtaler, Nana Mik-Meyer har haft med personalet? Personalet kommer altså til at

virke, som om det, i hvert fald fagligt, har fået det „hvide snit“ og så bare arbejder derudaf. Klienterne er pålagt at manøvrere i et rum, hvor de ikke har adgang til formel magt. Og via deltagerobservationen bliver Mik-Meyer opmærksom på, at der grines rigtig meget i centrene, og at det især er personalet, der griner. Personalet lægger stor vægt på at få klienterne til at *hygge* sig, så de åbner op og tør vise deres indre jeg, og til det formål forsøger de at skabe en glad og let stemning via latter. Latter ledsager svære situationer som morgensamlinger med pinlig tavshed eller efter forkert løste udviklingsopgaver. Klienterne derimod griner ikke ret meget.

Nana Mik-Meyer foreslår, at klienterne bruger sådanne situationer til at give udtryk for henholdsvis uvilje eller samarbejdsvilje over for centrets afklaringsproces ved at tildele latter eller tavshed til den af stedet ønskede lattermilde stemning. Der er flere beskrivelser af observerede situationer mellem personale og klienter, der i den grad oser af akavethed, fremstår pinagtige og præget af usikkerhed, især fra klienternes side. Et supplerende bud til Mik-Meyers kunne være, at klienterne befinder sig i en sociokulturel svært håndterbar situation, der præges af ambivalens og usikkerhed. Der tænker jeg på de kulturelle præferencer for lighed og enshed, som antropologisk litteratur fra Skandinavien har mange eksempler på. Disse begreber, tror jeg, kunne bruges til at styrke analysen af det, der sker mellem klient og ansat. Der er data, der, som jeg læser dem, peger mod, at klienterne ikke kun forholder sig og relaterer sig til handlinger begået af personalet, men også forholder sig til det større samfunds strømninger. Det gælder ord, der af klienterne sættes på det ikke at kunne arbejde, samt det, jeg læser som deres aktive deltagelse i og medskabelse af den følelsesdiskurs, der er en del af det identitetsbegreb, der arbejdes ud fra i institutionerne – og som også eksisterer i klienternes verden uden for centret. Den større kontekst som Mik-Meyer inddrager i analysen af organisationens referenceramme, savnes i analysen af klienternes ageren. Ligesom personalet „gør“ klienterne jo også „noget“, og deres „gøren“ fremstår i bogen som det svagest belyste aspekt af det, der foregår i centrene.

Bogen har potentiale til at få stor gennemslagskraft i målgruppen. Den er velskrevet, giver en god indføring i den valgte teori, og emnet er „hot“ politisk og socialfagligt. Jeg synes, bogen er vigtig med det indblik, den giver i konsekvenserne af en organisations moralske og organisatoriske forankring. Det øger bevidstheden om, at personer, der deltager i socialt arbejde, er medskabere af socialpolitiske kategorier. Mik-Meyer pointerer, at usikkerhed i forhold til socialpolitiske kategorier giver handlingslammelse hos dem, der skal give klienterne adgang til omskoling, fleksjob eller pension. Og det er en vigtig pointe, at der ud over kompetencer hos borgeren er krav om entydighed i systemet, for at der kan tages beslutninger og handles.

I det lys mener jeg, det vil være frugtbart, at et revalideringscenter ses som et sted, hvor tvetydighed skal bearbejdes til den entydighed, der er en håndterbar størrelse for organisationer, der fastsætter arten af økonomisk ydelse i det sociale system. Men det bør præciseres, at kategorisering er noget, vi alle foretager. Vi forholder os til hinanden og placerer hinanden i sociokulturelle kategorier, der eksisterer på et givet tidspunkt i vores verden. Vi forsøger at skabe entydighed for at kunne håndtere hverdagens kompleksitet og kunne handle. I en tid med politisk/kulturel præference for entydighed (eller enshed) kan jeg være bekymret for, at resultatet af den noget bastante placering af magt og skyld i forhold til proces og indhold i skabelsen af institutionelle identiteter kan betyde en nedlæggelse af institutioner som revalideringscentre – som jeg vil foreslå

ses som en tvetydighedernes holdeplads. Det vil være problematisk, hvis kompetencen til at skabe entydighed placeres hos kommunale sagsbehandlere, som måske kun ser folk hver tredje måned.

*Karen Hatt Olsen
Cand.scient.anth.
Socialforvaltningen i Præstø Kommune*

Trine Paludan: *Folket der hørte Gud le. En beretning fra Afrika.* København: Tiderne Skifter 2004. 252 sider. ISBN 87-7973-048-5. Pris: 268 kr.

Trine Paludan tog til Gambia for at øve sig i at blive antropolog. Hun agtede at studere kultur og religion i Gambia, den lille langlandsformede stat i Vestafrika, der er omsluttet af Senegal. Hun skulle desuden lave en udredning for Gambias Finansministerium om hindringer for børns skolegang, og hun skulle skrive speciale på Institut for Antropologi. I den anledning opholdt hun sig først i hovedstaden Banjul, fik kontor i det støvede finansministerium, blev indlemmet i en værtsfamilie og hyrede feltassistenter. Efter at have udarbejdet spørgeskemaer og interviewguides tog hun med dem og sin tolk Aisha til landsbyen Taibatu i Gambias fattigste provins, nord for den vældige Gambia-flod, hvor det gudsfrygtige Jahanka-folk holder til. Som flertallet af Gambias befolkning er de muslimer, og de er interessante for Trine Paludans undersøgelser, fordi de kun modvilligt sender deres børn i skole.

Under opholdet i Banjul bliver forfatteren mere og mere usikker. Hun har svært ved at adskille faglig og personlig interesse for de mennesker, hun bruger til at skaffe sig viden. Desuden bliver hun fortryllet af de historier, de fortæller hende, men som hun ikke kan passe ind i den videnskabelige skabelon, som en specialeafhandling tilstræber. Den fremmede adfærd forvirrer hende. Hendes bedste ven Momo kalder hende sin kone – men pludselig er han væk: Efter en ulykke på det bilværksted, hvor han arbejder, tager han tilbage til sin landsby. Hun savner ham, og hun savner Danmark. En onkel i hendes værtsfamilie efterstræber hende seriøst, hun vægrer for sig, men vil nødig fornærme sin stedfortræderfamilie. Ingen tager hendes forsikringer om, at hun har en mand i Danmark, alvorligt. Hendes ven Lamin har været i Danmark og arbejdet som opvasker på en bar og drukket elefantøller. Han kender omgangsformerne mellem kønne dér. Stranden ved Banjul vrimler med glade rødblissede turister og „beach boys“ og barerne med unge prostituerede skønheder. De prostituerede er ikke herfra, får hun at vide, men fra Senegal. Ingen vil være prostitueret i sit hjemland.

Intet er, hvad det synes at være: I Finansministeriet svarer de snavsede gulve og gange ganske vist til det, man kan forvente i et fattigt tropisk ministerium, men man skal ikke tage fejl. Disse så usselte udseende gange er i virkeligheden podier, hvor vestafrikanske supermodeller sætter sig i scene. Er der overhovedet et land, der hedder Gambia? Da jeg-fortælleren alias Trine Paludan forklarer sin ven, den tilskadedkomne Momo, at hospitaler er gratis i Gambia – det har præsidenten selv sagt – ser han på hende, „som om jeg talte om et andet land. Det gør jeg måske også“.

I løbet af feltarbejdet bliver Trine Paludan mere og mere interesseret i relationer mellem mænd og kvinder. Hendes beundrede tolk Aisha, en smuk, intelligent og livlig